

H. Fabricius 16/11

HORSENS

Lektor Bay overrækker her første eksemplar af bogen til borgmester Holger 'Sørensen Sørensen, kommunaldirektør Sv. Wøhlk og kontorchef Wissing.

flankeret af bogtrykker Axel

30 års studier bag stort historisk værk

Svend Aage Bay har fuldført arbejdet på »Horsens historie indtil 1837«

Af Paul Nielsen

Gennem 30 år har lektor Svend Aage Bay samlet stof til bogen »Horsens historie indtil 1837« som afløsning for »Horsens Kjøbstads Beskrivelse og Historie«, som lokalhistorikeren Otte Fabricius udsendte i 1879, og som hidtil har været det hovedværk om byens ældre historie, som andre historikere har øst af. For et par år siden tog lektor Bay så fat på at skrive sin bog, og den er nu med kommunal støtte udkommet i 1000 eksemplarer, der kan købes i boghandelen.

Det er et digert værk på mere end 300 sider og en imponerende præstation af lektor Bay, der er fyldt de 75 år. Netop under henvisning til sin alder udtrykte han i går på rådhuset, hvor første eksemplar blev overdraget borgmester Holger Sørensen ønsket om, at yngre kræfter nu kommer til for at skildre de år, der fulgte ert, og hvor Horsens overgik fra at være en decideret handelsby til et håndværker- og industrisamfund.

Når Bay havde ønsket at skrive en ny bog om perioden op til 1837, hvor det kommunale folkestyre blev grundlagt ved lov, skyldes det, at mangt og meget i Fabricius' bog blev anset for forældet. Men at give sig i kast med en så enorm op-

gave, har ikke alene krævet tid, men også tålmodighed. Landsarkivet i Viborg plejer ikke at lade sine gamle dokumenter gå ud af huset. Som en anerkendelse til Bay har man imidlertid denne gang fraveget reglen, og Bay har på biblioteket kunnet granske i de gamle papirer og her fundet oplysninger, som sammen med det, han har indhentet fra Rigsarkivet, har dannet grundlag for beskrivelsen.

- Uden dette materiale havde det ikke været muligt at udføre så gennemgribende et værk, sagde lektor Bay ved overrækkelsen i går, hvor borgmester Holger Sørensen takkede for det, han kaldte et fantastisk arbejde. Nu er et historisk værk af så omfattende karakter ikke en bog, man sætter sig hen i lænestolen og læser ud i en køre. Værdien ligger i, at Horsens har fået et opslagsværk, som interesserede kan vende tilbage til i en ene gang efter den anden, og det fortjener lektor Bay anerkendelse for.

Lektor Bay anfører, at byen indtil ca. 1500 kaldtes Horsnes eller Hestenes frit udlagt. En lærd formodning, der måske skyldes historikeren Anders Sørensen Vedel, satte med urette navnet i forbindelse med Saxos betretning om kong Hother, der skal have grundlagt en by i Jylland. Derfor kan man,

skriver Bay, i det 17. og 18. århundrede se byen nævnt Hothernæs. Han oplyser, at første gang, man moder byens navn, er på en brak: teat (ensidig mønt), der blev slået af Svend Grethe ca. 1150. Den viser kongens hoved i profil og indskriften Hors. Omtrent på samme tid findes en omtale af Horsens i et geografisk værk, der er udarbejdet af kong Rogers normanniske hof på Sicilien af en arabisk lærd ved navn al-Idrisi og udsendt i 1154.

I afsnittet om kommunale aktiviteter fortæller forfatteren, at jævnsides med brolægningen gik bestræbelser på at gøre Horsens til en grøn by ved anlæg af alleer og spadserestier nord for byen og Havnealleen. Rentekammeret bevilgede således i 1831 træer fra de kongelige beplantninger i Lidøindhegningen. Horsens henviste til, »at der på 1/4 miles afstand fra byen så at sige ikke findes et eneste træ, nogle frugttræer i haverne undtagne, lige så lidt som byen hidtil har haft en eneste promenade«.

Gadebelysningen blev også bragt i orden. Borgmester Reeder foreslog således i 1827, at man anskaffede 20 lygter efter en model fra Berlin, der brugte 1 pægl olie pr. aften. Det ville i de 6 vinter måneder for de 20 lygter blive 450 pottes. I 1833 var der 33 gadelygter, og

olien blev leveret fra Schyttes Oliemølle i Horsens. Længere tilbage i tiden, det var i 1749, fik Horsens besøg af Frederik V, og det satte byen på den anden ende. Stenbroer blev istandsat, porte og bolværk langs kongens rute udbedret, og der blev på Hospitalsbroen rejst en mindre æresport, hvorfra musikanter skulle byde kongen velkommen. I øvrigt skulle majestæten overnatte i Det lichtenbergske Palæ (Jørgensens Hotel).

I det væld af oplysninger, der findes i bogen, kan man finde beretninger om prinsesse Charlotte Frederikkes forvisningshof, der tog sin begyndelse i Horsens i 1810. Tre år forinden var den sidste russiske prinsesse død, og »Palæet« stod tomt. Den gode Charlotte Frederikke var en meget livlig dame, der elskede selskabelighed, som hun dog måtte søge blandt byens lavere embedsmænd, enkelte borgerfamilier (som hun lånte penge af) og blandt yngre officerer hos kyrassererne.

• Bogen har fået en meget fornem udførelse på Horsens Bogtrykkeri, og bogtrykker Axel Sørensen har i øvrigt været med til at snuse illustrationer, ofte ukendte af de fleste, op Horsens historie indtil 1837« kommer til at koste 225 kr.